

Література:

1. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану: Закон України від 20.09.2023 р. № 3384-IX. Дата оновлення: 20.09.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text> (дата звернення 01.12.2024).

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 08.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#top> (дата звернення 01.12.2024).

3. Закон про відновлення декларування скорочує кількість декларантів на 50 тисяч – НАЗК звернулось до Президента з пропозиціями змін. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/zakon-pro-vidnovlennya-deklaruvannya-skorochuye-kilkist-deklarantiv-na-50-tysyach-nazk-zvernulos-do-prezydenta-z-propozytsiyamy-zmin/> (дата звернення 01.12.2024).

4. Роз'яснення щодо фінансової доброчесності: застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку) від 13.11.2023 № 4 (зі змінами): посібник Національного агентства з питань запобігання корупції станом на 10.01.2024. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Categories/de/fc/defc8acd1c0429683d0ecc13f40f58942c5a0840b29c79d1ac1ed36cbc4c44c957058448.pdf> (дата звернення 01.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-44>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Недохлєбов Іван Іванович

*викладач кафедри теорії та історії держави і права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Державна служба є основою функціонування будь-якої держави, адже саме через діяльність державних службовців здійснюються її функції та виконуються завдання.

Статус державного службовця передбачено в розділі III Закону України «Про державну службу», так для чіткого уявлення правового статусу державного службовця проведемо виділення його елементів на загальні та особливі а саме загальні права та загальні обов'язки а також додаткові права та обов'язки, які покликані врегулювати процес проходження державним службовцем державної служби [1, ст. 187].

Правові особливості правового статусу державної служби залежать від середовища, умов та виду служби, яку проходить державний службовець. Таким чином слід підкреслити, що вплив на особливості правового статусу державного службовця чинять як і суспільно-політичний лад суспільства та держави загалом, політична система суспільства держави так й особливості функціонування та проходження державної служби [1, ст. 187].

Державний службовець є ключовою та основною фігурою у публічному управлінні, оскільки від його професіоналізму, компетентності та етичності залежить ефективність реалізації державної політики, захист прав і свобод громадян, розвиток роботи адміністративного права у забезпеченні публічного управління.

Статус державного службовця у адміністративному праві визначає його правове положення на посаді, обов'язки, повноваження і відповідальність. Це статус, який зобов'язує діяти виключно в інтересах держави та суспільства. У сучасних умовах, коли публічне управління зазнає значних змін через цифровізацію, глобалізацію та демократизацію, його роль поступово набуває нового значення.

Правовий інститут державної служби складають норми конституційного, трудового, цивільного, фінансового та інших галузей права. Вони регламентують правовий статус державних службовців, у тому числі порядок проходження державної служби, види заохочень і відповідальності службовців, обмеження, пов'язані з прийняттям і проходженням державної служби, підстави припинення державної служби. Адміністративно-правові норми, які регламентують питання державної служби, складають частину цього інституту і є самостійним інститутом адміністративного права [2].

Статус державного службовця є комплексним, адже забезпечує виконання функцій органів державної влади та місцевого самоврядування. Права та обов'язки державного службовця у процесі виконання своїх службових функцій регулюють відносини між громадянами країни та безпосередньо між самим державним службовцем та державою.

Державний службовець має широкі права й повноваження, що забезпечують йому ефективну діяльність в рамках закону. Але разом із правами він має й обов'язки, до яких входить:

Стаття 9. Підпорядкування державного службовця та виконання наказу (розпорядження), доручення.

1. Державний службовець під час виконання посадових обов'язків діє у межах повноважень, визначених законом, і підпорядковується своєму безпосередньому керівнику або особі, яка виконує його обов'язки, чи особі, визначеній у контракті про проходження державної служби (у разі укладення).

2. Державний службовець зобов'язаний виконувати накази (розпорядження), доручення керівника, видані в межах його повноважень, крім випадків, передбачених частиною шостою цієї статті.

Під час виконання своїх обов'язків державний службовець не зобов'язаний виконувати доручення працівників патронатної служби.

3. Наказ (розпорядження), доручення має містити конкретне завдання, інформацію про його предмет, мету, строк виконання та особу, відповідальну за виконання.

Наказ (розпорядження) має бути письмовим, а доручення може бути письмовим або усним.

4. Якщо державний службовець отримав наказ (розпорядження), доручення не від безпосереднього керівника, а від керівника вищого рівня, він зобов'язаний повідомити про це безпосереднього керівника.

5. Наказ (розпорядження), доручення може бути скасовано керівником, який його видав, а також керівником вищого рівня або органом вищого рівня.

6. Державний службовець у разі виникнення у нього сумніву щодо законності виданого керівником наказу (розпорядження), доручення повинен вимагати його письмового підтвердження, після отримання якого зобов'язаний виконати такий наказ (розпорядження), доручення. Одночасно з виконанням такого наказу (розпорядження), доручення державний службовець зобов'язаний у письмовій формі повідомити про нього керівника вищого рівня або орган вищого рівня. У такому разі державний службовець звільняється від відповідальності за виконання зазначеного наказу (розпорядження), доручення, якщо його буде визнано незаконним у встановленому законом порядку, крім випадків виконання явно злочинного наказу (розпорядження), доручення.

7. Якщо державний службовець виконав наказ (розпорядження), доручення, визнані у встановленому законом порядку незаконними, і не вчинив дій, зазначених у частині шостій цієї статті, він несе відповідальність за своє діяння відповідно до закону.

8. Керівник у разі отримання вимоги державного службовця про надання письмового підтвердження наказу (розпорядження), доручення зобов'язаний письмово підтвердити або скасувати відповідний наказ (розпорядження), доручення в одноденний строк.

У разі неотримання письмового підтвердження у зазначений строк наказ (розпорядження), доручення вважається скасованим.

9. За видання керівником та виконання державним службовцем явно злочинного наказу (розпорядження), доручення відповідні особи несуть відповідальність згідно із законом [3].

Особа, яка бажає стати державним службовцем повинна бути громадянином України, мати вищу освіту, вільно володіти українською мовою та не мати судимості.

Призначаються на посади державних службовців тільки ті, які проходять кваліфікаційні вимоги:

1. Магістра – для посад категорій "А" і "Б".

2. Бакалавра, молодшого бакалавра – для посад категорії "В".

3. На державну службу не може вступити особа, яка: досягла шістдесятип'ятирічного віку; в установленому законом порядку визнана недієздатною або дієздатність якої обмежена; має судимість за вчинення умисного злочину, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади; піддавалася адміністративному стягненню за корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили; має громадянство іншої держави; не пройшла спеціальну перевірку або не надала згоду на її проведення;

4. Під час реалізації громадянами права на державну службу не допускаються будь-які форми дискримінації, визначені законодавством [4].

Існує система контролю, яка забезпечує виконання державними службовцями своїх обов'язків відповідно до стандартів, а у разі невиконання – вони несуть дисциплінарну відповідальність. Вона створює чіткі правила поведінки, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних інститутів. Тому наявність чітко визначених прав та обов'язків дає можливість уникнути зловживань владою та забезпечує високий рівень довіри громадян до державних органів.

Адміністративно-правовий статус особи державного службовця є обов'язковим для ефективного функціонування органів державної влади. Чітка регламентація цього статусу є запорукою стабільності, розвитку державних інститутів, укріплення довіри й доброчесності.

Для забезпечення публічних відносин населення є регулювання адміністративних процедур. Насамперед варто зазначити, що під адміністративною процедурою ми розуміємо нормативно закріплений алгоритм (порядок дій для досягнення результату) розгляду та вирішення органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ, що здійснюється з метою сприяння реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, забезпечення верховенства права в українському соціумі [5, ст. 163].

Адміністративне право встановлює норми поведінки для органів державної влади. Регулює взаємини між органами публічної влади та громадянами, а також щодо цього здійснює контроль та нагляд. Ефективність правового впливу на суспільні відносини в сфері публічного адміністрування залежить не тільки від їх природи та особливостей, правильно знайденого методу регулювання, а й від успішного використання всіх елементів механізму, за допомогою якого правова воля переводиться у фактичну поведінку суб'єктів адміністративного права.

Механізм адміністративно-правового регулювання – це сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких здійснюється вплив на відносини, що виникають у процесі реалізації адміністративних зобов'язань публічної адміністрації [6].

А, отже створює чіткі вагомні правила взаємодії між державою і громадянами. Забезпечує систему контролю за діяльністю органів публічної влади, що дозволяє запобігти порушенням законодавства з боку державних службовців.

Як і потрібно кожній галузі права, адміністративне запобігає та вирішує конфлікти між органами державної влади, фізичними або юридичними особами через спеціалізовані адміністративні суди або інші органи, що забезпечують правосуддя публічного управління.

Адміністративно-правовий статус державного службовця в Україні має як спільні риси, так і відмінності з іншими країнами. Наприклад, в країнах ЄС існує більш розвинена система гарантій прав державних службовців, а процедури конкурсного відбору є більш прозорими.

Серед перспектив розвитку виділяють такі критерії:

1. Подальша децентралізація, передача більшої частини повноважень на місцевий рівень.
2. Розвиток електронного урядування, широке використання інформаційних технологій у діяльності державних органів.
3. Підвищення ролі громадськості, залучення громадян до процесу прийняття рішень.

Адміністративно-правовий статус державного службовця в Україні є динамічним і постійно розвивається. Сучасні тенденції спрямовані на підвищення ефективності та прозорості державної служби. Однак, для досягнення європейських стандартів необхідно вирішити ряд проблем, зокрема, пов'язаних з політичною нейтральністю, боротьбою з корупцією.

Адміністративне право є динамічною галуззю права, яка постійно розвивається та адаптується до нових викликів, його ефективність публічного управління безпосередньо залежить від якості адміністративно-правового регулювання.

Залежно від адміністративно-правового статусу суб'єктів, що беруть участь у правовідносинах, виділяють:

1) між підпорядкованими суб'єктами публічного управління, що перебувають на різному організаційно-правовому рівні, тобто між вищестоящими і нижчестоящими органами;

2) між непідпорядкованими суб'єктами однакового організаційно-правового рівня. Це відносини між двома міністерствами, адміністраціями районів області тощо. Такі відносини прийнято називати горизонтальними;

3) між органами публічного управління і підпорядкованими їм організаційно підприємствами, корпораціями, концернами тощо. Це відносини між адміністрацією і безпосередньо підприємством;

4) між органами публічного управління і підприємствами, установами, організаціями, які організаційно їм не підпорядковані (організаційно від них незалежні). Це, приміром, відносини між податковою адміністрацією і підприємствами;

5) між органами державного управління і структурами місцевого самоврядування. Такі відносини складаються, наприклад, між державною адміністрацією району і виконкомом селищної ради;

6) між органами державного управління і недержавними підприємствами, установами, організаціями;

7) між органами публічного управління і об'єднаннями громадськості [6].

Без належного регулювання відносин між громадянами і державою можливі численні порушення, серед яких корупція, бюрократичні зловживання, а також обмеження прав і свобод людей, тож адміністративне право у публічному управлінні, як інструментом, що регламентує порядок взаємодії громадян із державними органами.

Література:

1. Гришук А. Б. Поняття та особливості окремих елементів правового статусу державного службовця в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021 р.

2. Державна служба: поняття, правовий статус державних службовців. URL: <https://buklib.net/books/23155/>

3. Закон України «Про державну службу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

4. Загальні умови вступу на державну службу. URL: <https://mk.arbitr.gov.ua/sud5016/inshe/kadrove1/zagumovi>

5. Ілля Юрійчук. Правове регулювання адміністративних процедур в Україні. Чернівецький Національний університет ім. Юрія федьковича, 2020 р.

6. Адміністративне право. Загальна частина. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec2.html